

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ

1980 SONRASI EKONOMİDE KAMU-ÖZEL SEKTÖR DENGESİ

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

1980 SONRASI EKONOMİDE
KAMU-ÖZEL SEKTÖR DENGESİ

İSTANBUL

4 NİSAN 1988

(Yayın No:TÜSİAD-T/88.4.113)

Bu raporun tamamı veya bir bölümü TUSİAD
"1980 Sonrası Ekonomide Kamu-Özel Sektör
Dengesi" referansı zikredilmek kaydıyla
yayınlanabilir.

Ö N S Ö Z

TÜSİAD, kamu yararına çalışan gönüllü bir özel sektör kuruluşu olup yayınlarında bilimsel ve tarafsız kalmayı amaç edinmiştir. Bu nedenle, raporda belirtilen değerlendirmelerin üyelerin görüşleriyle veya resmi görüşlerle bir ilişkisi sözkonusu değildir.

24 Ocak 1980'de uygulanmaya başlanan yeni ekonomi politikalarından sonra iş hayatında devletin ne ölçülerde öncülüğü özel sektöre bıraktığı ve hangi oranlarda kapalı ekonomi döneminin klasik ve müdahaleci rejimlerinden uzaklaşabildiği ötedenberi tartışılmaktadır.

Bu araştırmada Türkiye'de 1980 yılından bu yana kamu sektörü ile ilgili kritik dengelerin nasıl bir gelişme seyri izlediği temel göstergeler yardımıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma kamuoyunda sorunun tartışılmasına bir zemin hazırlama amacını gütmektedir.

Bu çalışma TÜSİAD Araştırma Grubu'nca hazırlanmıştır.

Raporun hazırlanmasında Bakanlıklar, DPT, TC MB, DİE, ANKA, İKA, IMF, IBRD ve OECD kaynaklarından yararlanılmıştır.

Rapor, Leyla Danış tarafından daktilo edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BÖLÜM I	
KONSOLİDE BÜTÇE, MAHALLİ İDARELER VE FONLAR	3
1)Konsolide Bütçenin GSMH içindeki Payı	3
2)Mahalli İdareler ve Fon Harcamaları	4
3)Toplam Devlet Harcamaları	5
4)Bütçe Açığı/GSMH ilişkisi	6
5)1988 Bütçe Uygulaması	6
BÖLÜM II	
YATIRIMLAR, ÜRETİM VE İSTİHDAM	9
1)Sabit Sermaye Yatırımları içinde Kamu Sektörünün Payı	9
2)Kamu Sektörünün İmalat Sanayii Üretimindeki Payı	11
3)KİT'lerin Üretimdeki Ağırlığı	12
4)KİT'lerin İstihdamdaki Ağırlığı	14
BÖLÜM III	
SERMAYE PİYASASINDA DEVLETİN HAKİMİYETİ	17
BÖLÜM IV	
İÇ BORÇLANMA YOLUYLA KAYNAKLARA EL KONULMASI	19
1)İç Borçlardaki Hızlı Artış	19
2)İç Borç Faiz Ödemeleri	23
BÖLÜM V	
BANKACILIK SİSTEMİNDE KAMUNUN AĞIRLIĞI	25
BÖLÜM VI	
SONUÇ	29

G i r i Ő

Piyasa ekonomisi kavramı, genel olarak ekonomideki kararların tamamen veya büyük ölçüde "piyasanın otonom güçleri" tarafından alındığı bir ekonomik modeli ifade eder.

Piyasa ekonomisinin üstünlüğü, ekonomideki kaynakların en verimli ve rasyonel biçimde dağılmasını sağlamasıdır. Bu amacı sağladığı ölçüde piyasa ekonomisi modeli başarılı olmuş sayılır.

Bu başarıya ulaşabilmek için piyasa mekanizmalarının müdahalelerden uzak bir şekilde işleyebilmesi gerekir. Bu noktada, piyasaya özellikle hükümetlerden gelen doğrudan veya dolaylı müdahalelerin kaldırılması, modelin başarısı için kritik önem taşıyan bir unsurdur.

Hükümetin fonksiyonu, piyasa mekanizmalarının serbestçe ve güvenli biçimde işleyişini sağlayacak kurumsal çerçevenin oluşturulmasıdır. Bu hedef, hükümetin doğrudan ekonomik faaliyetlerinin asgariye indirilmesini ve piyasa ile ilişkisinin daha çok "kural koyucu" fonksiyonu ile sınırlanmasını gerektirir.

Ölkemizde 1980 yılından sonra büyük ölçüde uygulanmaya başlanan piyasa ekonomisi modelinin temel hedefi de öncelikle, ekonomide kamu sektörünün büyüklüğünü azaltmak ve piyasa ekonomisi sisteminin bütün kuralları ile sağlıklı biçimde işleyişini sağlamak olmuştur.

Piyasa ekonomisi modelinin gerçekten uygulandığını söyleyebilmek için bu iki temel hedefin birlikte gerçekleştirilmesi gerekir. Başka bir deyişle, kamunun hala ekonomide hakimiyetini sürdürdüğü, temel mal ve hizmet fiyatlarını belirleyebildiği ve para ve sermaye piyasası fonla-

rını büyük ölçüde kendine çektiği bir ekonomide piyasa ekonomisi mekanizmalarının sağlıklı biçimde işleyişinden söz edilemeyeceği açıktır.

Piyasa ekonomisinin temel unsuru olan "rekabet"in gerçekten varolabilmesi için rekabeti engelleyen bürokratik ve ekonomik koşulların ortadan kaldırılması ve devletin ekonomideki ağırlığının tedricen azaltılması şarttır. Rekabet ortamının yeterince oluşmasını sağlayacak politikalar, piyasa ekonomisinin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Özel teşebbüsün kaynak ve ana girdilerin temini açısından önemli kısıtlamalarla karşılaştığı, sermaye ve para piyasalarında serbest rekabetin işlemediği, özel tasarrufların, firmalar ve bankalar yerine devlet tarafından yönlendirildiği bir ortamda, piyasa ekonomisi modelinin tam olarak uygulanıp uygulanmadığını tartışmak gerekir.

Bu araştırmada, Türkiye'de 1980 yılından sonra uygulanan ekonomik politikalar çerçevesinde, ekonomide kamunun ağırlığının ne ölçüde azaltılabildiği veya azaltılıp azaltılmadığı, çeşitli ekonomik büyüklükler ışığında incelenmiştir.

BÖLÜM I

KONSOLİDE BÜTÇE, MAHALLİ İDARELER VE FONLAR

1) Konsolide Bütçenin GSMH içindeki Payı

Devletin ekonomideki ağırlığını gösteren en önemli gösterge konsolide bütçe harcamalarının GSMH içindeki payıdır.

Konsolide bütçe harcamalarının GSMH içindeki payının 1980-1987 arasında nasıl bir seyir izlediğini incelerken iki farklı dönemle karşılaşmaktayız. Birincisi, bütçe harcamaları/GSMH oranının düştüğü 1980-85 dönemi (1983 hariç) ikincisi ise tekrar yükselmeye başladığı 1985-87 dönemidir.

GSMH İÇİNDE BÜTÇE HARCAMALARININ PAYI
(Milyar TL)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988**
Bütçe Harcaması	1515.6	1601.7	2612.5	3784.4	5395.5	8309.1	12697.0	20840.0
GSMH	6553.6	8735.0	11549.1	18316.8	27715.2	39190.5	55757.2*	87500.0
Bütçe Harcaması/GSMH (%)	23.1	18.3	22.6	20.6	19.4	21.2	22.7	23.8

* İkinci Geçici Tahmin rakamı

** 1988 yılı Bütçe ve Program tahminleri

1981 yılında yüzde 23.1 olan Bütçe Harcaması/GSMH oranı 1983 yılındaki bir artış dışında 1985'e kadar düşmeye devam ederek 1985 yılında yüzde 19.4 olmuş, ancak 1986'dan itibaren yeniden yükselerek 1987 yılında 22.7'ye ulaşmıştır. 1988 yılında bu rakamın daha da yükselerek yüzde 23.8'e ulaşması öngörülmüştür.

Bu rakamlar Konsolide Bütçe harcamalarının GSMH'ya oranının 1980'li yılların ilk yarısında düştüğünü, ancak dönemin ikinci yarısında yeniden yükselerek dönemin başındaki düzeyine ulaştığını göstermektedir. Devletin ekonomide doğrudan sahip olduğu ağırlığın en önemli göstergelerinden biri olan Bütçe Harcaması/GSMH oranının incelenmesi, 1980 sonrası dönemde uygulanan piyasa ekonomisi modelinin devletin ekonomik ağırlığını henüz azaltmadığını göstermektedir

2) Mahalli İdareler ve Fon Harcamaları

Öte yandan, 1984 yılından sonra hızla büyüyen Mahalli İdare harcamaları ile Bütçe Dışı Fonların harcamaları da devletin özellikle altyapı yatırımları yoluyla ekonomideki ağırlığını eski yıllara nazaran daha fazla pekiştirmesine imkan vermiştir.

MAHALLİ İDARE HARCAMALARI VE GSMH

	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Harcamalar (Milyar TL)	111.5	154.7	207.5	283.6	592.4	1297.6
Artış Oranı (Yüzde)	33.6	38.7	34.1	36.7	108.8	119.0
Harcamalar/GSMH (Yüzde)	1.7	1.8	1.8	1.5	2.1	3.3

1981-1984 döneminde birbirini yakın oranlarda takip eden mahalli idare harcamalarının GSMH içindeki payı 1985-86 yıllarında büyük bir sıçrama göstererek 1985'de yüzde 2.1 olmuş, 1986'da ise yüzde 3.3'e ulaşmıştır.

Öte yandan, bir takım alt yapı yatırım harcamalarını veya sosyal harcamaları konsolide bütçe dışına çıkarma isteğinin bir sonucu olarak 1984 yılından sonra oluşturulan Bütçe Dışı Fonlar da, 1985 yılından itibaren ekonomiyi etkileyecek ölçüde büyük bir harcama gücüne ulaşmışlar ve devletin ekonomideki ağırlığını arttırıcı bir etkide bulunmuşlardır.

FON* HARCAMALARI VE GSMH

	1984	1985	1986
Harcamalar (Milyar TL)	3.7	215.6	986.8
Harcamalar/GSMH (Yüzde)	0.02	0.7	2.5

* Toplu Konut, Kamu Ortaklığı, Geliştirme ve Destekleme, Akaryakıt İstikrar, Savunma Sanayii, Vergi İdaresi Geliştirme, Sosyal Dayanışma, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonları

Konsolide bütçe dışında oluşturulan sekiz büyük fondan yapılan net harcamalar (fonlar arası aktarmalardan arındırılmış harcama tutarları), 1984 yılında GSMH'nın yalnızca binde 2'sini oluştururken 1986 yılında GSMH'nın yüzde 2.5'ine ulaşmıştır.

3) Toplam Devlet Harcamaları

Mahalli idarelerin ve fonların son yıllarda ekonomide önemli bir yer işgal etmeye başlamaları karşısında, devletin ekonomideki ağırlığını belirleyebilmek için, Konsolide Bütçe harcamaları ile mahalli idareler ve fonların harcamaları toplamının birlikte değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmış bulunmaktadır.

TOPLAM DEVLET HARCAMALARININ GSMH İÇİNDEKİ PAYI (%)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Konsolide Bütçe Harcaması/GSMH	23.1	18.3	22.6	20.6	19.4	21.2	22.7
Toplam Devlet Harcamaları/GSMH	24.8	20.1	24.4	22.2	22.4	27.0	-

Mahalli idare ve fon harcamalarının eklenmesiyle toplam devlet harcamalarının GSMH içindeki payının daha da yükseldiği görülmektedir.

Konsolide bütçe harcamalarının GSMH'ya oranı 1985'te de azalmış görünüyorsa da, mahalli idare ve fonlar hesaba katıldığında toplam devlet harcamalarının GSMH'ya oranı 1985 yılında değişmemiş, 1986 yılında ise büyük bir artışla yüzde 27'ye sıçramıştır. Mahalli idareler ve fon harcamalarına ilişkin 1987 verileri alınamadığından 1987 yılı hakkında bir yorum yapılamamaktadır. Ancak 1987 yılının özel politik koşulları nedeniyle Toplam Devlet Harcamaları/GSMH oranının Konsolide Bütçe Harcamaları/GSMH oranındaki artışa paralel şekilde arttığını tahmin edebiliriz.

4) Bütçe Açığı/GSMH İlişkisi

Devletin ekonomiye getirdiği ilave yükün ve bunun yol açtığı enflasyonist baskıların en önemli göstergesi bütçe açığının GSMH'ya oranının büyüklüğüdür. Bütçe açığının GSMH'ya oranı 1984 yılındaki büyük sıçrama dışında 1981-87 yılında düzenli ve sürekli bir artış göstermiştir.

BÜTÇE AÇIĞI-GSMH İLİŞKİSİ (Milyar TL)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988*
Bütçe Açığı	117.2	151.2	298.6	944.7	781.6	1112.0	2157.0	2465.0
Bütçe Açığı/GSMH (%)	1.8	2.1	2.6	5.1	2.8	2.8	3.8	2.8

*1988 Bütçe tasarısı rakamları

1981 yılında 1.8 olan bütçe açığı/GSMH oranı 1986'da yüzde 2.8'e yükselmiş olup, 1987'de daha da artarak yüzde 4'e yaklaşmıştır.

1988 yılı bütçe tasarısında bu oranın tekrar 1986 düzeyi olan yüzde 2.8'e düşürülmesi öngörülmüştür. Ancak tahmin ile gerçekleşme arasında her yıl görülen büyük sapmanın 1988'de de tekrarı halinde bu hedefin gerçekleştirilmesi şansı tehlikeye girebilir.

5) 1988 Bütçe Uygulaması

1988 yılı bütçe tasarısına göre konsolide bütçe dengesi şu şekilde öngörülmüştür.

1988 KONSOLİDE BÜTÇE DENGESİ VE DEĞİŞME ORANLARI

	1988*	1987**	(Milyar TL.) % Değişme
Harcamalar	20.840	12.697	64.1
Gelirler	18.375	10.540	74.3
Bütçe Açığı	2.465	2.157	14.3

*Bütçe tasarısı rakamları

**Gerçekleşme tahminleri

1988 Bütçe tasarısında gelirlerin harcamalardan daha yüksek oranda artması ve sonuçta bütçe açığı artış oranının yüzde 14.3 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Yılın ilk iki aylık bütçe gerçekleştirmeleri bütçe açığı artış oranının öngörülen hedefin bir miktar üstünde gerçekleştiğini, ancak yine de artışın geçmiş yıllara göre daha düşük oranlarda kaldığını göstermektedir.

1988 YILI İKİ AYLIK
KONSOLİDE BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ

(Milyar TL.)

	Ocak - Şubat		%
	1988	1987	
			Değişme
Harcamalar	2.480.4	1.558.9	59
Gelirler	2.178.9	1.309.8	66
Açık	301.4	249.0	21

Bütçe harcamalarının ilk iki ayda öngörülenin altında bir oranda, yüzde 59 oranında artmasına mukabil gelirlerin de daha düşük oranda, yüzde 66 oranında artması sebebiyle bütçe açığı artış oranı yüzde 21 düzeyinde gerçekleşmiştir.

BÖLÜM II

YATIRIMLAR, ÜRETİM VE İSTİHDAM

1) Sabit Sermaye Yatırımları İçinde Kamu Sektörünün Payı

Kamu yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımları içindeki payı 1980 yılında yüzde 55.8 iken 1981 yılında büyük bir sıçrama ile 1963-86 arasındaki en yüksek değer olan yüzde 62.2'ye yükselmiş, daha sonra düşmeye başlayarak 1984'te yüzde 55 olarak gerçekleşmiştir.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI İÇİNDE KAMU VE ÖZEL SEKTÖR PAYLARI

Sene	Sabit Sermaye Yatırımı	Milyar TL			
		Kamu		Özel	
		TL	%	TL	%
1980	864.0	482.0	55.8	382.0	44.2
1981	1254.0	780.0	62.2	474.0	37.8
1982	1664.0	1023.0	61.5	641.0	38.5
1983	2131.0	1183.0	55.5	948.0	44.5
1984	3331.0	1831.0	55.0	1501.0	45.0
1985	5442.0	3107.0	57.1	2335.0	42.9
1986	9120.7	5299.4	58.1	3821.2	41.9
1987*	13886.2	7550.1	54.3	6336.1	45.7
1988**	22198.2	11709.6	52.7	10488.7	47.3

Kaynak: DPT

* Gerçekleşme Tahmini

** Program

1984'ten sonra, kamu yatırımlarının oranı yeniden yükselmeye başlamış, 1985'te yüzde 57.1'e, 1986'da yüzde 58.1'e ulaşmış, ancak 1987'de yüzde 54.3'e düşmüştür. 1985-86 yıllarındaki artış eğilimi, bu yıllardaki yüksek büyüme hızlarının daha çok kamu sabit sermaye yatırımlarındaki artıştan kaynaklandığını göstermektedir.

1987 yılında yüzde 54.3'e düştüğü tahmin olunan bu oranın 1988 yılı programında düşmeye devam ederek yüzde 52.7 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

ÖZEL SEKTÖR SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Sektörler	1983	1984	1985	1986	1987
Tarım	126.8	178.7	209.8	234.1	418.0
Madencilik	6.4	9.6	15.0	51.4	96.8
İmalat	237.9	372.8	766.5	1271.4	1650.3
Enerji	6.4	10.6	13.6	48.0	59.0
Ulaştırma	169.0	270.7	415.3	548.2	746.8
Turizm	7.5	15.7	44.9	115.0	241.0
Konut	262.5	415.0	744.5	1355.6	2795.1
Eğitim	1.9	3.0	8.7	16.4	37.0
Sağlık	2.1	3.3	11.4	23.4	46.1
Diğer Hizmetler	44.6	68.7	104.0	157.8	246.0
Toplam	865.1	1348.1	2333.7	3821.2	6336.1

Öte yandan, özel sektör yatırımlarının mal ve hizmet sektörlerine göre dağılımı incelendiğinde, 1983-1986 yıllarında imalat, konut ve turizm yatırımlarının hızla arttığı, ancak 1987 yılında imalat sanayii yatırımlarının yedi puan düşerek yüzde 33.2'den 26.0'a indiği, buna karşılık konut yatırımlarının yüzde 35.4'den yüzde 44.1'e yükseldiği görülür.

ÖZEL SEKTÖR SABİT SERMAYE
YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	1983	1984	1985	1986	1987
					(%)
Tarım	14.6	13.26	8.99	6.13	6.60
Madencilik	0.7	0.71	0.64	1.35	1.53
İmalat	27.5	27.65	32.84	33.27	26.05
Enerji	0.7	0.79	0.58	1.26	0.93
Ulaştırma	19.5	20.08	17.80	14.35	11.79
Turizm	0.8	1.16	1.92	3.01	3.80
Konut	30.3	30.78	31.90	35.47	44.11
Eğitim	0.2	0.22	0.37	0.43	0.58
Sağlık	0.2	0.24	0.49	0.61	0.73
Diğer Hizmetler	5.5	5.10	4.46	4.13	3.88
Toplam					

Bu durum, 1987 yılında özel sektör yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımlarındaki payında görülen yükselmenin esas olarak konut yatırımlarındaki hızlı artıştan kaynaklandığını göstermektedir.

2) Kamu Sektörünün İmalat Sanayii Üretimindeki Payı

Kamunun ağırlığının 1980-87 döneminde nisbi olarak azaldığı sayılı alanlardan biri imalat sanayii üretimidir. Bunun da anlaşılabilir bir sebebi vardır: Kamunun 1980 sonrasında imalat sanayiinde yeni yatırımlara girmemesi ve daha çok altyapı yatırımlarına önem vermesi, bu gelişmenin sebebi olarak değerlendirilebilir.

Gerçekten, imalat sanayii yıllık üretim değerleri içinde kamunun payı 1981'de yüzde 43.8 iken, 1982'de 46.0'a yükselmiş, daha sonra sürekli düşerek 1986'da yüzde 39.8'e inmiştir.

İMALAT SANAYİİ YILLIK ÜRETİM DEĞERLERİ

Milyon TL

	Kamu	% Pay	Özel	% Pay	Toplam	% Pay
1981	1163.7	43.8	1490.6	56.2	2654.3	100.0
1982	1710.2	46.0	2005.5	54.0	3715.7	100.0
1983	1682.6	44.9	2059.9	55.1	3742.5	100.0
1984	2279.6	42.2	3120.5	57.8	5400.0	100.0
1985	3530.0	40.6	5154.9	59.4	8685.8	100.0
1986	5189.6	39.8	7839.4	60.2	13029.0	100.0

Kaynak: DİE

Kamu sektörünün imalat sanayii üretiminde en büyük paya sahip olan KİT'lerin özelleştirilmesi programı yürürlüğe konduğu takdirde imalat sanayiinde kamunun payının daha fazla düşmesi sağlanacaktır.

3) KİT'lerin Üretimdeki Ağırlığı

Devletin imalat sanayii üretimindeki payı 1980-87 döneminde azalmış olmakla birlikte imalat sanayiinde faaliyet gösteren KİT'ler ile ilgili veriler incelendiğinde birçok sektörde KİT'lerin halâ tekel durumunda oldukları ve fiyatları ekonomiye empoze ettikleri görülmektedir.

11 temel üretim ve hizmet sektöründe KİT'ler tekel konumundadır. Sanayiinin ana girdileri olan bakır, sülfür, kömür, bor, linyit, petrokimya ürünleri üretimi KİT'lerin tekelindedir. Ayrıca madencilik, demir-çelik, elektrik, kağıt, çay gibi pekçok üretim dalında da KİT'ler piyasaya hakim durumdadır.

KİT'LERİN TEKELİNDEKİ ÜRETİM VE HİZMET SEKTÖRLERİ

<u>SEKTÖR</u>	<u>K.İ.T.</u>
<u>1) Madencilik</u>	
Taş kömürü	Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK)
Doğal Gaz	Türkiye Petrolleri A.Ö. (TPAO)
Bakır Cevheri	ETİBANK
Boksit Cevheri	ETİBANK
Çinko Cevheri	ÇİNKUR
Volfram Cevheri	ETİBANK
Civa Cevheri	ETİBANK
Bor Tuzları	ETİBANK
Kükürt	ETİBANK
Fosfat	ETİBANK
<u>2) İmalat Sanayii</u>	
Yüksek Alkollü İçki	TEKEL
Sigara ve Tütün	TEKEL
Petrokimya Ürünleri	PETKİM
Bazı Kimyasal Ürünler	Muhtelif KİT'ler
Selofan, morfin, bor türevleri, alüminyum hidrat, karpit, nitrik asit, amonyum nitrat	
Demiryolu Taşıtları	TCDD
<u>3) Ulaştırma ve Haberleşme</u>	
Demiryolu Ulaştırması(yük-yolcu)	TCDD
Denizyolu Yolcu Taşıma	T.Denizcilik İşletmeleri
Petrol Taşıma (boru hatları)	BOTAŞ
Haberleşme	PTT

Öte yandan ISO'nun 500 büyük firma araştırmasındaki veriler de, KİT'lerin Türkiye'nin en büyük 500 firmasının ciro ve satış hasılatının yarısına yakınına veya yarıdan fazlasını oluşturduğunu göstermektedir.

ILK 500 BÜYÜK FIRMA İÇİNDE KAMU KURULUŞLARI
Yüzde Olarak

	1982	1983	1984	1985	1986
Üretimden Satışlar(2)	49.0	48.8	48.6	50.3	46.1
Satış Hasılatı(2)	46.7	49.8	53.6	54.6	48.6
Bilanço Karı	43.5	44.3	49.7	64.7	53.1
Bilanço Zararı	47.2	68.3	28.7	36.1	41.5
Net Bilanço Karı	42.6	38.9	51.8	67.4	54.5
Öz Sermaye (1)	52.5	54.9	60.6	71.0	65.2
Net Aktifler (1)	59.3	61.1	56.3	64.4	59.6
Ücretle Çalışanlar	53.3	57.8	55.2	58.0	57.0
İhracat(TL)		21.9	30.2	30.3	20.5
İhracat(\$)		21.9	29	28.6	20.6
Şirket Sayısı	69	74	84	94	91

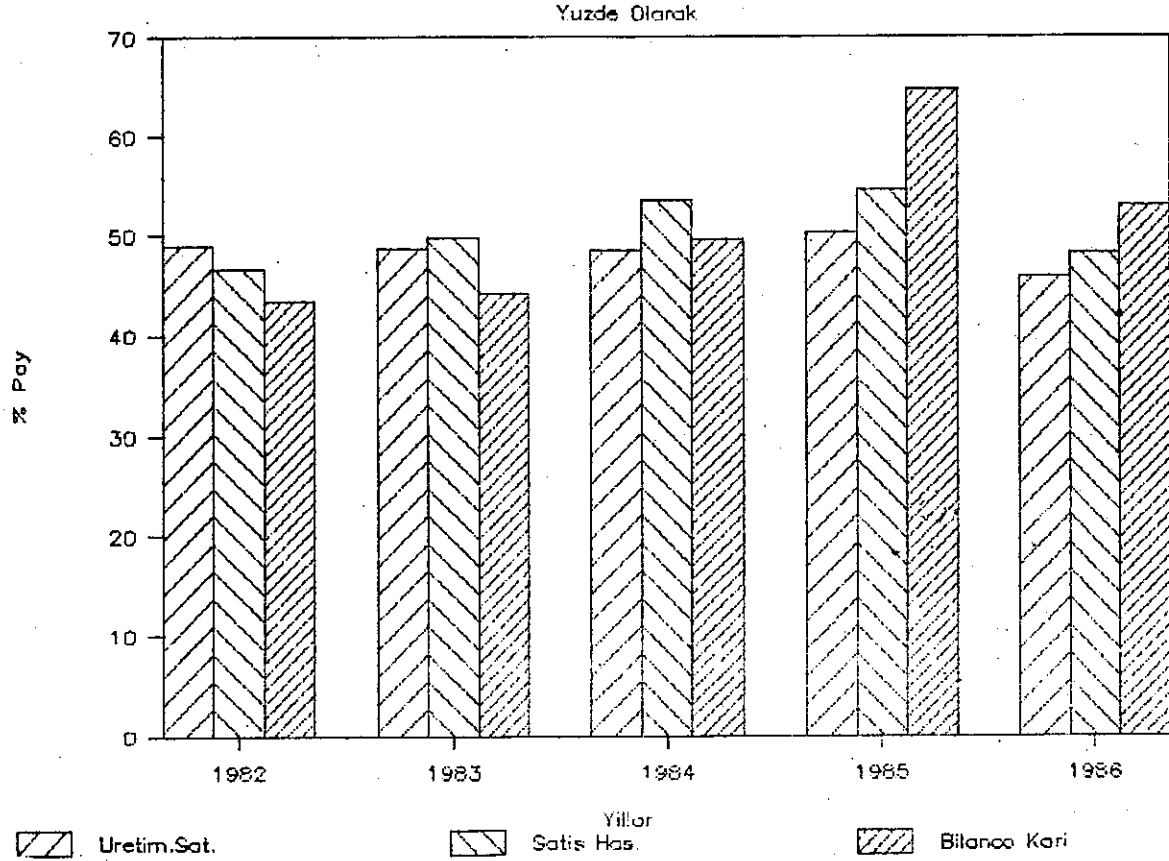
(1) Yeniden Değerlendirme
Farkından Arındırılmıştır
(2) Üretimden Satışlar
ve Satış Hasılatı KDV'siz
olarak

1982-1986 yıllarında 500 büyük firma içinde yer alan KİT'lerin üretimden satışlardaki ve satış hasılatındaki payları inişli-çıkışlı bir seyir izlemesine rağmen dönem ortalaması olarak sırasıyla yüzde 48.5 ve 50.6 gibi yüksek rakamlarda gerçekleşmiştir. Bilanço karında ise KİT'lerin payı 1982-86 döneminde ortalama yüzde 51 dolayında olmuştur.

Sonuç olarak, Türkiye'nin en büyük 500 firması içinde KİT'ler hala ciro, kâr ve satış hasılatı yönünden önemli bir ağırlığa sahiptirler ve sözkonusu KİT'ler ağırlık olarak tekel durumundaki kuruluşlardır.

Ayrıca, 1982-1985 yıllarında ilk on büyük firmayı KİT'ler oluştururken sadece 1986 yılında ilk ona bir özel sektör kuruluşu girebilmiştir.

İLK 500 İÇİNDE KAMU KURULUSLARI

4) KİT'lerin İstihdamdaki Ağırlığı

Üretimde olduğu gibi istihdamda da KİT'lerin ağırlığı 1984 yılından itibaren sürekli artmıştır.

Sanayi sektöründeki toplam istihdam içinde KİT'lerin payı 1980 yılında yüzde 18 iken 1985 yılında yüzde 20.4'e yükselmiştir. 1981 yılında meydana gelen düşüşten sonra KİT'lerin istihdamdaki payı 1982 yılından itibaren yükselmeye başlamış, 1983 yılında 1980 yılı düzeyine ulaşmıştır. 1984 ve 1985 yıllarında ise daha da yükselerek sırasıyla yüzde 20.9 ve 20.4 olarak gerçekleşmiştir.

KİT'LERDE İSTİHDAM

	1980	%	1981	%	1982	%	1983	%	1984	%	1985	%
Sanayi	319296	18.0	305056	16.7	323394	17.4	346366	18.1	414583	20.9	419078	20.4
Ulaştırma	156124	32.5	151386	30.8	159300	32.0	164024	32.3	163843	22.4	162778	30.1
Bankacılık	53550	25.4	53192	24.9	56922	26.3	60300	27.8	63021	28.2	62642	27.3
Ticaret	23417	3.7	22345	3.4	22048	3.3	21794	3.1	21212	2.9	20404	2.7

* Yüzde paylar sektörlerdeki toplam yurtiçi istihdam içinde KİT paylarını göstermektedir.

Hizmetler sektöründe, özellikle bankacılık kesiminde de aynı eğilim görülmektedir. Bankacılık kesiminde, kamu bankalarının toplam istihdam içindeki payı 1981'de yüzde 24.9 iken, 1985 yılında yüzde 27.7'ye yükselmiştir.

BÖLÜM III

SERMAYE PİYASASINDA DEVLETİN HAKİMİYETİ

1980-87 döneminde, özellikle de 1984 yılından sonra, devletin çeşitli adlar altında ihraç ettiği menkul kıymetlerin sermaye piyasası toplam işlem hacminin yüzde 90'dan fazlasını oluşturması, "piyasa ekonomisine geçiş" hedefi ile en fazla çelişen uygulama olmuştur.

Devletin, çeşitli şekillerde dikte ettiği yüksek faiz oranları ile sınırlı iç tasarruf hacminin çok büyük kısmını kendine çekmesi, özel sektörün kaynak maliyetini arttırmış, finansman kaynaklarını iyice daraltarak büyümesini önlemiş, hatta ayakta durmasını güçleştirmiştir.

İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Milyar TL)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987*
Kamu Kesimi	74.7	249.0	1028.9	2747.1	3273.1	6655.7
Menkul Kıymetleri**						
Özel Kesim						
Menkul Kıymetleri***	122.8	112.2	75.6	112.2	213.8	682.5
Toplam	197.5	361.2	1104.5	2859.3	3486.9	7338.2

* Gerçekleşme tahminleri

** Devlet tahvilleri, hazine bonoları, DYB tahvilleri, gelir ortaklığı senetleri

*** Tahvil, hisse senedi (borsaya kote edilen), kâr-zarar ortaklık belgeleri, banka bonoları, finansman bonusu, katılma belgesi

1982 yılından sonra özel kesimin menkul kıymet ihraçları büyük bir daralma göstermiş, kamunun bütçe açığını finanse etmek ve/veya altyapı yatırımlarına fon sağlamak için ihraç ettiği menkul kıymetler sermaye piyasası işlem hacminin yüzde 90'dan fazlasını oluşturmaya başlamıştır.

İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLERİN
SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (%)

Sektörler	1982	1983	1984	1985	1986	1987*
Kamu Sektörü	37.8	68.9	93.1	96.1	93.8	90.7
Özel Sektör	62.2	31.1	6.9	3.9	6.2	9.3

*Gerçekleşme tahmini

Tablolardan görüleceği gibi, 1984 yılından itibaren, devletin ihraç ettiği menkul kıymetler toplam ihraçlar içinde yüzde 90'ını aşan bir paya sahip olmuş, özel sektörün menkul kıymet ihraçları yoluyla finansman imkanları ise giderek daralmıştır.

1987'de yeni devreye giren finansman bonusu ihracı ve özel sektör tahvil ihraçlarının artması, toplam ihraçlar içinde özel sektörün payını bir miktar yükseltmişse de, kamunun payının yine yüzde 90'ının üstünde gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

Bugün özel sektörün en büyük problemi olan yüksek kredi faizlerinin esas sebebi, devletin finansman alanında özel sektörle haksız bir rekabete girmesidir. Başka bir deyişle, sermaye piyasasında serbest rekabet şartları değil, tersine devletin kesin hakimiyetinin söz konusu olduğunu yukardaki veriler açıkça ortaya koymaktadır.

BÖLÜM IV

İÇ BORÇLANMA YOLUYLA KAYNAKLARA EL KONULMASI

1) İç Borçlardaki Hızlı Artış

Kamu finansman açığının, 1984 yılından itibaren büyük ölçüde kısa vadeli ve yüksek faizli iç borçlanma yoluyla karşılanmaya başlanması, iç borç yükünü büyük bir hızla arttırmış bulunmaktadır.

Devlet tahvili ve hazine bonoları yoluyla gerçekleştirilen iç borçlanmaya, 1984 yılından sonra, bir tür borçlanma olan gelir ortaklığı senetleri ihracı yoluyla kamu sektörüne fon çekilmesi olayı da eklenmiş, böylece iç tasarrufların çok büyük kısmına kamu tarafından el konulması olgusu gerçekleşmiştir.

Aşağıdaki tabloda, 1983 yılından sonra tahvil ve bonolar yoluyla gerçekleştirilen net iç borçlanmanın (iç borç geri ödemeleri düşüldükten sonraki borç hasılatının) GSMH içindeki payının 1984 yılından sonra nasıl büyük bir hızla arttığı görülmektedir.

NET İÇ BORÇLANMA

Yıllar	Net Borçlanma (Milyar TL.)	Yıllık Değişme (%)	GSMH'daki Payı (%)
1983	109	-	0.9
1984	421	286	2.3
1985	759	80	2.7
1986	1392	83	3.5
1987*	2127	53	3.8

*Gerçekleşme tahmini

1983'de binde 9 olan net iç borçlanmanın GSMH'ya oranı olağanüstü bir artışla 1987 yılında yüzde 3.8'e yükselmiştir.

Bu çaptaki iç borçlanmayla ticari bankaların ve tasarrufçu gerçek veya tüzel kişilerin kaynaklarının kamu kesimine çekilmesi sonucunda özel kesimin finansman imkanları daralmış ve bir crowding-out olayı gerçekleşmiştir.

Ayrıca kamunun büyük çapta iç borçlanmaya başvurmak zorunda kalması, yüksek düzeyde gerçekleşen iç borç faizlerinin bir tür "faiz tabanı" oluşturmaya ve özel sektör kredi faizlerinin sürekli yukarda kalmasına yol açmıştır.

İç borç stokuna ilişkin veriler de, iç borçlanma düzeyinde son yıllarda görülen büyük sıçramayı açıkca ortaya koymaktadır.

İÇ BORÇ STOKU*
(Trilyon TL.)

	<u>31.12.1983</u>	<u>31.12.1987</u>
Tahvil ve Bono	0.4	4.3
Konsolide Borçlar**	0.9	7.3
Kısa Vadeli Avans	0.4	0.5
Toplam İç Borç	1.7	12.1
İç Borç Stoku/GSMH(%)	15.0	22.0
Tahvil-Bono Stoku/GSMH(%)	3.4	7.7

*Hazine kefaletini kapsamamaktadır.

**Kur farkları ve tahkim borçlarından oluşan konsolide borçlar çok uzun vadeli ve düşük faizlidir. Kur farkları, Türk parası değerinin değiştirilmesi nedeniyle Merkez Bankası'nın aktif ve pasifindeki altın ve dövizlerin yeniden değerlendirilmesi sonucu aleyhte doğan farkları ifade eder. Tahkim borçları ise bazı kamu kuruluşlarının bir kısım kısa vadeli borçlarının konsolide edilerek Hazine'ce üstlenilmesinden doğan borçlardan oluşmaktadır.

1983 yılı sonunda yüzde 15 olan iç borç stokunun GSMH'ya oranı, 31.12.87 itibariyle yüzde 22'ye yükselmiştir. İç borç tutarı içinde ekonomiye etkisi açısından daha önemli bir unsur olan tahvil-bono stokunun GSMH'ya oranı ise 1983 sonunda yüzde 3.4 iken 1987 sonunda yüzde 7.7'ye ulaşmıştır.

İç borç stokunun GSMH'ya oranı açısından Türkiye henüz birçok batı ülkesinden geride olmakla birlikte Türkiye'de borçların çok kısa vadeli olması ve faiz oranlarının yüksekliği, iç borçlanmanın, ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini çok fazla arttırmaktadır.

Mesela, 10 batı ülkesinde iç borçların ortalama vadesi 12 yıl iken, Türkiye'de 31.12.1987 itibariyle toplam iç borçların yüzde 44.4'ü bir yıldan daha kısa vadelidir. (3-4 ve 9 ay vadeli).

BAZI OECD ÜLKELERİNDE İÇ BORÇ STOK DÜZEYLERİ: 1984

	Ülke Parası İle Değeri	GSYİH'ya Oranı (%)	Ortalama Vade	Ortalama Faiz (%)
Avustralya	39.7	20	11 Yıl	13.83
Kanada	163.4	37	13 Yıl	12.75
Finlandiya	19.3	6	13 Yıl	10.42
Fransa	88.3	21	13 Yıl	12.54
Almanya	278.0	16	11 Yıl	7.78
Japonya	101216.0	34	13 Yıl	6.81
Hollanda	203.1	52	15 Yıl	8.33
Yeni Zelanda	16.2	39	14 Yıl	12.57
İspanya	5869.5	26	9 Yıl	13.41
İsviçre	25.3	12	15 Yıl	4.78

İÇ BORÇLARIN VADE YAPISI
(31.12.1977)

Vade	Toplam Borca Oranı (%)
Kısa Vadeli Borç	44.4
3 Ay Vadeli	8.6
6 Ay Vadeli	15.4
9 Ay Vadeli	20.3
Uzun Vadeli Borç	55.6
1 Yıl Vadeli	29.0
1.5 - 4 Yıl Vadeli	23.2
5 - 20 Yıl Vadeli	0.5
Değişken	2.9

Türkiye'de iç borçların yarıya yakınının kısa vadeli olması ve faiz oranlarının yüksekliği, büyük mablağda iç borçlanmanın özel sektörün finansman yapısı üzerinde OECD ülkelerine kıyasla daha olumsuz etkiler yapmasına yol açmaktadır.

1984-1987 yıllarında Hazine Bonolarının yıllık ortalama net faizleri diğer yatırım araçlarının özellikle mevduat faizleri ve özel sektör tahvillerinin net getirilerinden yüksek olmuştur.

	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>
Hazine Bonoları				
Ortalama Yıllık Faizleri(net)	59.0	56.0	50.0	47.0
1 Yıl Vadeli Mevduat*				
Faizleri (net)	40.5	50.4/ 49.5	49.3/ 43.0	40.3/ 46.7

*1985-86-87 yıllarına ilişkin oranlar yılın ilk ve son üç ayındaki oranları göstermektedir.

2) İç Borç Faiz Ödemeleri

İç borç faizlerinin yüksekliği, bütçe harcamaları içinde faiz ödemelerinin payındaki hızlı yükselmeden anlaşılabılır.

DEVLET BORÇLARI FAİZ ÖDEMELERİ (Milyar TL)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988*
İç borç faiz Ödemeleri	34	80	177	247	648	1.624	3.184
Dış borç faiz Ödemeleri	53	130	264	427	682	642	2.261
Toplam	87	210	441	674	1.330	2.266	5.445

* 1988 Bütçe Tasarısı rakamları

Konsolide bütçe kapsamında yapılan iç borç faiz ödemeleri, 1985 yılında yüzde 39.5 artarken 1986 yılında yüzde 162, 1987'de ise yüzde 150 artış göstermiştir.

İç borç faiz ödemelerinin konsolide bütçe harcamaları içindeki payı 1985'te yüzde 4.6 iken büyük bir artışla 1987 yılında yüzde 12.8'e yükselmiştir. 1988'de bu oranın daha da yükselerek yüzde 15.0'a ulaşması öngörülmektedir.

FAİZ ÖDEMELERİNİN BÜTÇE HARCAMALARI İÇİNDEKİ PAYI (%)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988*
İç Borç Faiz Ödemeleri	2.1	3.1	4.6	4.6	7.8	12.8	15.0
Dış Borç Faiz Ödemeleri	3.3	4.9	6.9	7.9	8.2	5.0	11.0
Toplam	5.4	8.0	11.5	12.5	16.0	17.8	26.0

* 1988 Bütçe Tasarısı rakamları

BÖLÜM V

BANKACILIK SİSTEMİNDE KAMUNUN AĞIRLIĞI

Piyasa ekonomisi modelinin uygulanmaya çalışıldığı 1981-1987 döneminde, bankacılık kesiminde de kamu sektörünün ağırlığı azaltılamamış, aksine daha da artmıştır.

Bu eğilim, hem Merkez Bankası kredilerinde ve toplam kredi hacmi içinde, hem de mevduat hacminde kamu sektörünün ağırlığının artması şeklinde ortaya çıkmıştır.

1981-1987 döneminde kamu sektörüne aktarılan Merkez Bankası kredilerinin oranında bir dalgalanma görülmüşse de, sürekli yüzde 60'ların üstünde seyretmiştir.

T.C Merkez Bankası Krediler kesimsel dağılımı (Milyar TL)							
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Kamu	540.8	578	642	754.9	878.5	1130.2	1917.3
Ozel	384.7	332.5	318.3	449.5	304.7	480.5	1107.8
Toplam	925.5	910.5	960.3	1204.4	1183.2	1610.7	3025.1
Sektor Paylari							
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Kamu	58.43%	63.48%	66.85%	62.68%	74.25%	70.17%	63.38%
Ozel	41.57%	36.52%	33.15%	37.32%	25.75%	29.83%	36.62%

Bankalar sistemi içinde devlet bankalarının mevduat ve kredi olarak ağırlığı, 1984-87 yıllarında azalmamış, aksine sürekli bir artış göstermiştir.

Mevduat bankalarının toplam mevduat hacmi içinde kamu bankalarının payı, 1984 yılındaki hafif bir azalma dışında 1981'den itibaren sürekli artmış, 1981 yılında yüzde 34.9'dan, 1987 yılında yüzde 51'e yükselmiştir.

	Toplam Mevduat Gelişmeleri (Milyar TL)						
	1981	1982	1983	1981	1985	1986	1987
Kamu Bankaları Mevduatı	527.7	948.2	1386.1	2045.5	3334.4	5056.9	6865.6
Özel Bankalar Mevduatı	952.7	1421	1656.3	2568.5	3855.5	5170.2	6346.7
Toplam Konsolide Mevduatı	1509.5	2416.7	3127.6	4710.5	7327.2	10390.3	13454.1

TOPLAM MEVDUAT İÇİNDE KAMU VE ÖZEL SEKTÖR
BANKALARININ PAYI (%)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Kamu	34.96	39.24	44.32	43.42	45.51	48.67	51.03
Özel	63.11	58.80	52.96	54.53	52.62	49.76	47.17

Aynı şekilde mevduat bankalarının toplam kredi hacmi içinde de kamu bankalarının payı 1983-1987 yıllarında sürekli bir artış göstermiştir. 1983 yılında yüzde 49.7 olan toplam krediler içinde kamu bankalarının payı sürekli artarak 1987 yılında yüzde 56.5'e yükselmiştir.

Kredi Gelişmeleri(Milyar TL)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Kamu Bankaları	668.9	776.7	1137.3	1432.9	2244.6	4016.3	6613.3
(MB Reeskont)	253.6	147.6	197.4	162.5	104.4	172.4	608.1
Özel Mevduat Bankaları	625.3	894.6	1103	1303.6	1961.4	3396.5	4820.2
(MB Reeskontu)	100.2	172.7	362.2	258.7	125.3	199.6	348.0
Toplam	1328.7	1690.7	2289.2	2793.7	4348.4	7683.2	11706.7

Not:1987 Rakamları Kasım İtibariyle

MEVDUAT BANKALARI KREDİLERİ İÇİNDE
KAMU-ÖZEL SEKTÖR BANKALARININ PAYLARI
(%)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Kamu Bankaları	50.34	45.94	49.68	51.29	51.62	52.27	56.49
(M.B.Reeskont)	19.09	8.73	8.62	5.82	2.40	2.24	5.19
Özel Bankalar	47.06	52.91	48.18	46.66	45.11	44.21	41.17
(M.B.Reeskont)	7.54	10.21	15.82	9.26	2.88	2.60	2.97

Mevduat bankaları kredilerinin kamu ve özel sektöre dağılımı incelendiğinde, 1985 yılından itibaren kamu sektörünün kredilerden aldığı payın hızla yükseldiği, buna mukabil özel sektör kredilerinin payının ise düşmeye başladığı görülür.

Kamu sektörünün mevduat bankaları kredilerindeki payı 1980'de yüzde 18.8 iken 1984 yılında yüzde 6.5'e düşmüş, 1985'den itibaren yeniden yükselerek 1987'de 1980 seviyesi olan yüzde 18.0'a ulaşmıştır.

MEVDUAT BANKALARI KREDİLERİNİN
KAMU VE ÖZEL SEKTÖRE DAĞILIMI*
(Milyar TL)

<u>Yıl</u>	<u>Kamu Sektörü(1)</u>	<u>Pay (%)</u>	<u>Özel Sektör(2)</u>	<u>Pay (%)</u>
1980	148.7	18.8	640.8	81.2
1981	160.2	12.2	1.157.9	87.8
1982	167.1	9.3	1.632.5	90.7
1983	216.2	9.0	2.192.2	91.0
1984	203.1	6.5	2.928.0	93.5
1985	691.2	12.4	4.860.1	87.6
1986	1.572.3	15.7	8.456.7	84.3
1987**	2.336.4	18.0	10.645.7	82.0

*Krediler, mevduat bankalarının kamu ve özel sektöre tahvil karşılığı yaptıkları ödemeler ile iştirakleri dışındaki kredi alacaklarını kapsar.

**Ekim 1987 sonu rakamları.

(1) Kamu sektörü, genel ve katma bütçeli kuruluşlar, mahalli idareler ve kamu iktisadi teşebbüslerinden oluşmaktadır.

(2) Özel sektör, özel teşebbüs işletmeleri ile hanehalkını kapsamaktadır.

BÖLÜM VI

SONUÇ

1981-1987 döneminin çeşitli ekonomik göstergeleri piyasa ekonomisi hedefi açısından incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara varmamız mümkündür:

- Dönemin en belirgin özelliği, devlet harcamalarının GSMH'ya oranının ilk yıllarda düşürülmesine rağmen 1985'ten sonra yeniden yükselmesi olmuştur. Bütçe dışında oluşturulan fonların ve gelir kaynakları arttırılan mahalli idarelerin son yıllarda giriştikleri büyük çaplı altyapı yatırımları, devlet harcamalarının genişlemesinde en büyük faktör olmuştur.

- Bütçe gelirlerinin (özellikle vergi gelirlerinin) harcamalardan daha yavaş artması, bütçe açığının da sürekli yükselmesine yol açmış ve bütçe açığının GSMH'ya oranı 1981'de yüzde 1.8 iken, 1987'de 3.8'e ulaşmıştır. Bu artış, son yıllardaki yüksek enflasyonun en belirgin sebeplerinden biridir.

- Bütçe açığının son yıllarda artmasının en önemli sebebi, iç ve dış borç faiz ödemelerindeki hızlı yükselmedir. İç borç faizlerinin toplam bütçe harcamaları içindeki payı, 1982'de yüzde 2.1 iken, 1986'da yüzde 7.8'e, 1987'de ise büyük bir sıçramayla yüzde 12.8'e yükselmiştir.

- Sabit sermaye yatırımları içinde kamunun payı, 1980-84 yıllarında düşüş göstermiş, 1984'den sonra yükselmeye başlayarak, 1986'da yüzde 58'i aşmıştır. 1987 gerçekleşme tahminleri ise, bu oranın yüzde 54.3'e düştüğünü göstermektedir. Ayrıca özel sektör yatırımları içinde son iki yılda konut yatırımlarının payı hızla artarken imalat yatırımları düşmüştür.

- İmalat sanayii üretiminde kamunun payında bir azalma görülmesine mukabil KİT'ler birçok üretim ve hizmet dalında tekel konumlarını sürdürmektedirler. İSO tarafından her yıl yapılmakta olan 500 büyük firma araştırması, KİT'lerin ciro, satış hasılatı ve bilanço içinde yüzde 50'ye yakın bir paya sahip olduklarını göstermektedir.

- KİT'lerin, verimlilik artışına, teknolojik gelişmeye ve ürün kalitesinde iyileştirmeye yönelik tedbirler yerine sürekli fiyat ayarlamaları yaparak kârlarını arttırma yoluna başvurmaları, geniş bir tüketici kesimi ve KİT'lerin mal ve hizmetlerine bağımlı bulunan sanayii sıkıntıya sokmaktadır.

- Sermaye Piyasasında kamunun payı 1984'ten itibaren yüzde 90'ın üstüne çıkmış, devlet gerek bütçe açığını finanse etmek, gerekse bütçe dışındaki yürütülen altyapı yatırımlarına fon sağlamak için çeşitli adlar altında ihraç ettiği menkul kıymetler yoluyla sermaye piyasasında tam bir hakimiyet kurmuştur.

- İç borçlanma, son yıllarda olağanüstü bir hızla yükselmektedir. İç borç stokunun GSMH'daki payı 1983 sonunda yüzde 15 iken 1987 sonunda yüzde 22'ye yükselmiştir. İç borçların yarıya yakınının bir yıldan daha kısa vadeli olması ve faiz oranlarının yüksekliği, iç borçlanmanın ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini arttıran bir faktördür.

- İç borçlanmanın hızla yükselmesi, faizleri arttıran, özel sektörün finansman kaynaklarını daraltan ve maliyet artışı yoluyla enflasyon oranını yükselten önemli bir faktör haline gelmiştir.

- 1981-1987 döneminde Merkez Bankası kredilerinin yüzde 60'tan fazlası kamu kesimine yönelmiştir. Mevduat bankaları kredileri içinde kamu sektörünün payı da 1980-84 yıllarında düşerken, 1985 yılından itibaren yeniden yükselerek 1984'de yüzde 6.5'den 1987 yılında yüzde 18.0'a ulaşmıştır. Mevduat bankalarının toplam mevduat ve kredi hacimleri içinde kamu bankalarının payı da, bu dönemde azalmamış, aksine düzenli ve sürekli bir artış göstermiştir. Bu veriler, banka kaynaklarının büyük bir kısmının ve bankacılık kesiminin hala kamunun kontrolünde olduğunu göstermektedir.

ÖZEL MEVDUAT BANKALARI
(Eylül 1987)

Bankalar	Şube Sayısı	İtibari Sermaye	Ödenmiş Sermaye	(Milyon TL)	
				Yedek Akçe	İştirakler
T.İş Bankası	921(6)	250000(214)	85578(214)	183728	216310
Akbank	611	120000	120000	70510	73480
Yapı Kredi Bankası	583(1)	100000	67864	26529	82489
Türk Ticaret Bankası	406	50000	20006	40106	8150
Pamukbank	183	30000	30000	10962	28009
Garanti Bankası	288	100000	77000	4432	47914
Şekerbank	165	19000	12800	8664	4090
Egebank	28	2400	2400	4495	3490
Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası	17	12500	12500	13229	15236
T.İmar Bankası	22	10000	10000	1725	1835
Türk Dış Ticaret Bankası	15	25000	25000	2993	540
Eskişehir Bankası	28	10000	6475	664	7134
Milli Aydın Bankası	24	5000	4352	998	432
T.Tütüncüler Bankası	38	6000	5894	2943	1792
Demirbank	20	1500	1500	1101	1499
T.İkonomi Bankası	3	10000	7467	1344	77
İktisat Bankası	16	27000	17787	1016	5814
Çaybank	3	100	100	11	-
T.İthalat-İhracat Bankası	3	10000	4037	284	-
Adabank	4	4000	3100	66	-
Koç-American Bank	2	6800	6800	1927	-
BNP-Ak Bankası	1	10000	10000	1375	-
Tekstil Bank	1	4000	2999	259	-
Osmanlı Bankası	79	1232	1232	15786	797
Arap-Türk Bankası	4	8115	6146	13192	683
Banco Di Roma	2	3305	3305	1022	6
Holantse Bank-Oni.N.V.	1	4700	4700	167	-
Citibank N.A.	4	3791	3791	1282	-
Bank Mellat	2	2171	2171	580	-
Bank of Credit and Commerce Int.	3	2022	2022	211	-
Türk Bankası Limited	1	2281	2281	224	-
Habib Bank Limited	2	2383	2383	109	-
The Chase Manhattan Bank N.A.	1	2388	2388	112	-
Bank of Boston	1	3226	3226	190	-
Manufacturers Hanover Trust Co.	1	3620	3620	124	-
Chemical Mitsui Bank	1	3812	3812	909	-
Saudi American Bank	1	4096	4096	10	-
Standard Chartered Bank	1	3372	3372	77	-
Banque Indosuez	1	3485	3485	52	-
Bank of Bahrain and Kuwait	1	3650	3650	67	-

INKALARI

er

85578
200
Ödenmiş
Sermaye

(Milyon TL)

Yedek	İstirakler
Akçe	
21631	
730	

altay
menk

13229
1725
2993
664
998
2943
1101
1344
1016
11

34
495
15236
1835
540
7134
432
1799
1499
77
5814

310
3480
82489
8150
28009
47914
4090
3490

6837-1

 **LEBİB YALKIN YAYIMLARI
VE BASIM İŞLERİ A.Ş.**

Meclisi Mebusan Cad. No: 327 Dursun Han Kat: 3
80040 Salıpazarı - İSTANBUL
Tel: 152 11 00 / 5 Hat